Сучасні музеї активно використовують інтерактивні експозиції, освітні програми, культурно-мистецькі події та цифрові технології, що значно розширює можливості взаємодії з аудиторією [7, 480]. Завдяки цьому музей поступово перетворюється на відкриту платформу культурної комунікації, де відвідувач може брати участь у формуванні власного культурного досвіду.

Отже, дослідження музейної аудиторії як об'єкта культурологічного аналізу дозволяє глибше осмислити сучасні трансформації музейної діяльності та визначити основні тенденції розвитку музейної комунікації. Аналіз соціокультурних типів музейної аудиторії та практик її взаємодії з музейним середовищем сприяє формуванню більш ефективних стратегій роботи музеїв із різними групами відвідувачів. У ширшому культурологічному контексті подібні дослідження відкривають нові можливості для розуміння ролі музеїв у процесах формування культурної ідентичності, розвитку культурної участі та збереження історичної пам'яті у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Салата О.О. Основи музеєзнавства. Навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 164 с.

2. Hooper-Greenhill E. Museums and the Interpretation of Visual Culture. London: Routledge, 2000. 216 p.

3. Falk J. H., Dierking L. D. The Museum Experience Revisited. London: Routledge, 2013. 416 p.

4. Macdonald S. A Companion to Museum Studies. Malden: Blackwell Publishing, 2006. 609 p.

5. Kotler N., Kotler P., Kotler W. Museum Marketing and Strategy: Designing Missions, Building Audiences, Generating Revenue and Resources. San Francisco: Jossey-Bass, 2008. 560 p.

6. Lord B., Lord G. D. The Manual of Museum Management. Lanham: Rowman & Littlefield, 2009. 448 p.

УДК 930.2:7.038.53(477-25)

АРХІВИ КИЄВА ЯК ДЖЕРЕЛО РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ТРАВМИ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ ТА ЛІТЕРАТУРІ

Лебединська Є.І., здобувач вищої освіти.
Науковий керівник – Бурназова В.В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: культурна травма, архівна пам'ять, сучасне українське мистецтво, література, Київ, культурна пам'ять, ідентичність.

В умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну питання збереження, осмислення та репрезентації культурної травми набуває особливої гостроти. Державний архів міста Києва (далі – ДАМК) є одним із ключових сховищ документальної пам'яті столиці, що фіксує досвід колективних потрясінь – від довоєнних адміністративних і господарських трагедій до культурного спустошення радянської доби та сучасного воєнного часу. Попри значний масив документів, що зберігаються у ДАМК, питання про те, яким чином цей архівний матеріал трансформується в художні наративи сучасного мистецтва та літератури і як слугує репрезентації культурної травми, залишається недостатньо дослідженим у вітчизняній культурологічній науці.

Мета дослідження – виявити роль Державного архіву міста Києва як джерела репрезентації культурної травми в сучасному українському мистецтві та літературі, а також визначити основні художні стратегії осмислення архівного матеріалу.

Завдання дослідження:

1. Визначити теоретичні підходи до понять «культурна травма» та «архівна пам'ять» у контексті культурологічних та мистецтвознавчих студій.

2. Охарактеризувати фондовий склад Державного архіву міста Києва крізь призму документів, що відображають травматичний досвід міської спільноти.

3. Дослідити приклади звернення сучасних українських митців і письменників до архівних матеріалів ДАМК у процесі творення художніх образів культурної травми.

4. Охарактеризувати художні стратегії репрезентації травматичного досвіду в сучасному мистецтві та літературі, що спираються на документальну базу ДАМК.

Поняття «культурна травма» введено в науковий обіг Джеффрі Александером, який розглядає її як колективне переживання події, що руйнує ідентичність спільноти та вимагає осмислення через культурні практики [1]. В українському контексті культурна травма має багаторівневий характер: це і фізичне знищення культурних діячів у добу репресій, і планомірне витіснення національної ідентичності, і сучасний воєнний досвід. Архіви постають ключовими інституціями, що фіксують і зберігають свідчення цих трагедій.

Державний архів міста Києва зберігає документи органів міського самоврядування, установ, підприємств і організацій, метричні книги, актові записи цивільного стану, а також фонди особового походження, що охоплюють кілька століть міської історії. Під час проходження навчальної практики в ДАМК авторка мала змогу безпосередньо ознайомитися зі структурою архівних фондів і переконатися, що документи повсякденного

міського буття – домові книги, трудові справи, листування – часто несуть у собі приховані сліди травматичних подій: переселень, репресій, воєнних руйнувань. Ці матеріали є не лише історичним джерелом, а й «простором пам'яті» у розумінні П. Нора [3], де минуле продовжує промовляти до сучасності.

Сучасне українське мистецтво активно звертається до архівного матеріалу як до інструменту осмислення травми. Письменниця Оксана Забужко в романі «Музей покинутих секретів» моделює механізми відновлення архівної пам'яті крізь призму родинних і національних травм, де документ стає ключем до розшифрування витісненого досвіду [5]. Художні проєкти, що використовують архівні фотографії, метрики та адміністративні папери як матеріал для інсталяцій і перформансів, демонструють, як буденний документ набуває художнього і меморіального виміру. Таким чином, архів перестає бути лише місцем зберігання – він стає творчою лабораторією, де народжуються нові культурні смисли.

Дослідники відзначають, що робота з архівом у сучасному мистецтві має як реконструктивний, так і трансформативний характер. Митець не просто відтворює минуле, а переосмислює його, створюючи нові культурні значення. Це відповідає ідеям Пола Рікера про наративну ідентичність, де пам'ять та оповідь конституюють суб'єктність спільноти [5]. У контексті креативних індустрій архівна травма стає ресурсом для культурного виробництва, що поєднує естетичну, терапевтичну та соціальну функції. Харизматична здатність митця транслювати складний травматичний досвід через художній образ перегукується з феноменом педагогічної присутності, дослідженим В. В. Бурназовою. В обох випадках йдеться про перетворення болю на сенс [2].

Отже, Державний архів міста Києва є потужним джерелом для репрезентації культурної травми в сучасному мистецтві та літературі. Безпосередній досвід роботи з фондами ДАМК під час практики підтвердив, що документальна тканина архіву насичена слідами травматичного минулого, які чекають на художнє переосмислення. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом конкретних мистецьких проєктів, що спираються на матеріали ДАМК, та з вивченням їхньої ролі у формуванні культурної ідентичності в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Бурназова В. В. Феномен харизми викладача у процесі становлення духовно-культурної ідентичності студентів. Естетика і етика педагогічної дії. 2025. Вип. 32. С. 60–71. https://doi.org/10.33989/2226-4051.2025.32.347815

2. Забужко О. Музей покинутих секретів : роман. Київ : Факт, 2009. 832 с.

3. Масненко В. В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості. Український історичний журнал. 2002. № 5. С. 49-62.
4. Нагірняк М. Я. Архівна спадщина як складова культурної пам'яті: теоретичний аспект. Архіви України. 2013. № 3. С. 23-34.
5. Alexander J. C. Toward a Theory of Cultural Trauma // Cultural Trauma and Collective Identity / J. C. Alexander, R. Eyerman, B. Giesen et al. Berkeley : University of California Press, 2004. P. 1-30.

УДК 069:78.036.9

ЗВУК ЯК ІНСТРУМЕНТ МУЗЕЙНОГО ДОСВІДУ: ЕЛЕКТРОННА ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МУЗИКА В СУЧАСНИХ МУЗЕЯХ

Лепшєєв В.Б., здобувач вищої освіти
Данник К.О., кандидат культурології, доцент, доцент кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: звук у музеї, електронна музика, звукова інсталяція, афективний досвід, залученість відвідувача.

Сучасні музеї переживають суттєву трансформацію, дедалі активніше залучаючи інтермедіальні практики для побудови більш глибокого та емоційно насиченого досвіду відвідувача. Серед таких практик особливого значення набуває звук. Не лише як допоміжний елемент експозиції, а й як самостійний засіб конструювання простору та формування афективних станів. Водночас потенціал електронної та експериментальної музики у музейному контексті залишається недостатньо дослідженим, попри те, що саме ці жанри через інтенсивність сенсорного впливу здатні створювати унікальні середовища сприйняття. Актуальність цієї теми обумовлена як зростанням інтересу музейних інституцій до іммерсивних форматів, так і потребою в теоретичному обґрунтуванні ролі звуку у формуванні відвідувацького досвіду.

Вплив звукового середовища на емоційне залучення відвідувачів музеїв переконливо демонструє емпіричне дослідження Аль-Таї, Вільямса, Дейлі та ін. (2022), проведене на вибірці з 97 учасників. Автори встановили, що спеціально синтезовані саундскейпи, створені методом «афективного дизайну звукового ландшафту», значно підвищують рівень залученості порівняно з тишею [1, с. 7, 11]. Особливо показовим є виявлений зв'язок між позитивним емоційним станом учасників та їхнім бажанням отримати додаткову інформацію про експонати: «щасливіші учасники з більшою ймовірністю запитували навчальну інформацію» [1, с. 14]. Це свідчить про те, що афективний саундскейп виступає